

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І.І. МЕЧНИКОВА
Кафедра політології**

ОСНОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ РЕГІОНАЛІСТИКИ

**Методичні вказівки до вивчення навчальної дисципліни
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 052 «Політологія»**

(електронне видання)

ОДЕСА

2023

УДК 323.174(072)

П504

X82

Укладач: к.політ.н., доцент Олег ХОРОШИЛОВ – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Рецензенти:

Світлана НАУМКІНА – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук. Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського;

Михайло ПОКАСЬ – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин факультету міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

*Рекомендовано до друку Вченою Радою факультету міжнародних відносин,
політології та соціології Одеського національного університету імені
І.І. Мечникова*

(Протокол № 1 від 30 серпня 2023 року)

У методичних вказівках наведено основні положення для вивчення дисципліни «Основи української політичної регіоналістики» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Політологія» спеціальності 052 «Політологія». Основна мета рекомендацій – надати методичну допомогу здобувачам вищої освіти у підготовці та вивченні тем практичних занять та у процесі самостійної роботи.

УДК УДК 323.174(072)

П504

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Плани практичних занять, завдання для самостійної роботи та методичні вказівки до вивчення питань теми	5
Питання для підсумкового контролю.....	27
Рекомендована література для вивчення дисципліни.....	28
Форми контролю і методи оцінювання	33

ВСТУП

Вивчення регіональних особливостей політичного розвитку України є суттєво необхідним компонентом професійного рівня підготовки здобувача вищої освіти за спеціальністю 052 – Політологія другого (магістерського) рівня вищої освіти. Завдання методичних вказівок полягає в тому, щоб розкрити сутність ключових проблем, які розглядає політична регіоналістика, а також показати особливості політичного розвитку окремих регіонів України. Подаються розгорнутий список літератури, питання для самостійної роботи чи дискусії.

У результаті вивчення даного курсу здобувач вищої освіти повинен: на основі аналізу емпіричної інформації проводити дослідження суспільної думки щодо політичних, економічних і соціальних подій на підтримку політики національного і регіонального розвитку; у складі управління органу державної влади та місцевого самоврядування приймати участь у здійсненні досліджень і розробок, а також пов'язаних з цим коштів, для сприяння політиці регіонального розвитку; у складі служб економічного та соціального планування апарату місцевої державної адміністрації та органів місцевого самоврядування розробляти напрямки і завдання соціально-економічного розвитку.

Компетентності: ІК, ЗК02, СК01, СК03, СК06

Програмовими результатами навчання за дисципліною є: ПР01, ПР02, ПР06.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Модуль 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження проблем регіонального розвитку»

Тема I. Регіоналізм як політологічна проблема.

План:

1. *Аналіз основних понять курсу.*
2. *Передумови регіональних відмінностей в Україні.*
3. *Сучасні проблеми регіоналізації в Україні.*

Методичні рекомендації.

Під час вивчення **першого питання** плану ви повинні запам'ятати, що у тлумаченні сутності феномену «регіон» склалися дві відмінні аналітичні традиції. Так, наприклад, північноамериканська інтелектуальна традиція визначає регіон як групу штатів чи держав, тоді як у європейському тлумаченні регіон постає як складова частина держави: земля, провінція, басейн тощо.

У сучасних дослідженнях поняття «регіон» (лат region – край, область) найчастіше використовують в європейському розумінні – як територіальну частину та територіальну спільноту в державі, існування якої постає підставою для здійснення внутрішнього адміністративного поділу.

Похідним від поняття «регіон» є науковий концепт «регіоналізм». Останній використовується у двох основних значеннях: 1. Як політика державних органів, спрямована на максимальне врахування інтересів та реалізацію потреб регіональних спільнот та 2. Як тренд політичного розвитку або організований рух населення певного регіону, що має за мету посилення власної присутності у політичних та соціально-економічних процесах на загальнонаціональному рівні.

В цьому ж питанні вам слід уважно проаналізувати зміст концепції «нового регіоналізму».

У **другому питанні** варто проаналізувати основні історичні, економічні, геополітичні та культурні передумови сучасної регіональної багатоманітності

України. На окрему увагу заслуговують різні варіанти етноісторичного районування країни, що були запропоновані вітчизняними науковцями.

Третє питання плану передбачає звернення до проблем регіоналізації України на сучасному етапі. Йдеться, передусім, про законодавче забезпечення проведення адміністративно – територіального реформування країни, діяльність цільових урядових комісій, обговорення проєктів адміністративно – територіальної реформи тощо. На особливу вашу увагу заслуговують діяльність *Комісії з питань адміністративно-територіального устрою, Державної комісії з проведення в Україні адміністративної реформи, Всеукраїнського об'єднання місцевого та регіонального розвитку, Асоціації міст України тощо.*

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Назвіть основні чинники, що обумовлюють регіональні особливості в Україні.
2. Розширення чи перерозподіл яких повноважень передбачає Концепція адміністративної реформи в Україні.
3. В чому на ваш погляд полягає сутність регіоналізму як політичного явища?
4. Які інтелектуальні традиції склалися в тлумаченні змісту поняття «регіон»?
5. Назвіть основні теоретичні постулати «нового регіоналізму».

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. Глобалізація та регіоналізація: дві тенденції у розвитку сучасного світу.
2. Регіональні особливості України та їх вплив на політичні процеси.
3. Адміністративна реформа в Україні: плюралізм концепцій, сучасний етап реалізації.
4. Державна регіональна політика в Україні: здобутки та проблеми.
5. Етнополітичні процеси в контексті ідей «нового регіоналізму».

6. *Регіональні еліти як суб'єкти політичних процесів сучасності: світовий контекст, українські реалії.*

Тема II. Організаційно – правові аспекти регіонального управління та регіональної політики.

План:

1. *Централізація і децентралізація в державному управлінні регіоном.*
2. *Реформування системи територіальної організації влади в контексті Концепції адміністративної реформи в Україні.*
3. *Взаємозв'язок регіональної політики та управління. Концепція регіональної політики в Україні.*
4. *Сутність ринкової моделі регіональної політики.*

Методичні рекомендації.

У **першому питанні** запропонованого плану вам слід запам'ятати, що двома основними тенденціями в еволюції державної політики управління регіональним розвитком є централізація та децентралізація. Перша передбачає максимальну концентрацію повноважень з вирішення актуальних проблем регіонів в адміністративно-політичному центрі країни. В такій моделі, за регіональними органами самоврядування залишається лише обмежене коло питань, на зразок проблем рекреації, туризму, екології тощо. В свою чергу, децентралізація передбачає поступову передачу основного обсягу повноважень з вирішення питань регіонального розвитку до компетенції органів місцевого та регіонального самоврядування та здійснення комунікації між центральними та місцевими управлінськими структурами на принципах субсидіарності.

Під час розгляду **другого питання** ви повинні проаналізувати Указ Президента України про «Концепцію адміністративної реформи в Україні» та зміст самої Концепції. Радимо користатися матеріалами, розміщеними на офіційному сайті *Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України*. Основними об'єктами вашої уваги повинні стати наступні: основні завдання, принципи та етапи проведення адміністративної реформи, джерела її фінансування, трансформації функціонального навантаження державних та місцевих органів влади тощо. Невід'ємною складовою вашої роботи із запропонованим матеріалом слід вважати критичний аналіз причин, які зашкодили ефективній реалізації даної Концепції на практиці.

Третє питання передбачає, передусім, здійснення термінологічного розрізнення понять «регіональна політика» та «регіональне управління».

Уважно проаналізуйте зміст законодавчої бази державної регіональної політики: *Конституцію України, Закони України «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоуправління в Україні», Концепцію державної регіональної політики, затверджену Указом Президента України №341/2001 от 25 травня 2001 р., Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» 2014 року тощо.*

Четверте питання плану передбачає здійснення аналізу еволюції моделі державної регіональної політики в країнах Європи. Зверніть увагу на те, як трансформувалася концепція державної політики у вирішенні проблем регіонального розвитку на кожному з трьох етапів її еволюції. Запам'ятайте основні принципи сучасної «ринкової» моделі регіональної політики країн Заходу: *субсидіарність, децентралізація, партнерство, планування, концентрація та адиціоналізм.*

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Яка з тенденцій реалізації владних повноважень домінує в сучасній Україні: адміністративна чи демократична децентралізація влади?*
2. *Розкрийте зміст принципу субсидіарності відносин між центром та регіонами.*
3. *Назвіть основні етапи трансформації територіального устрою та системи місцевого самоврядування в контексті адміністративної реформи в Україні. Як Ви оцінюєте сучасний етап реформування?*
4. *Дайте визначення поняттю «державна регіональна політика».*
5. *Чи варто, з вашого погляду, розрізняти поняття «міське» та «регіональне» самоврядування?*

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Централізація та децентралізація у державному управлінні регіоном: світовий досвід, вітчизняні реалії.*
2. *Взаємозв'язок регіональної політики та управління.*
3. *Трансформація територіальної організації влади в Україні: проблеми та перспективи.*

4. *Міжнародна правова база управління регіональними процесами.*

Тема III. Регіоналізм як глобальна проблема. Наростання процесів регіоналізації в Європі.

План:

1. *Взаємозв'язок процесів глобалізації та регіоналізації. Міжнародні документи в сфері регіонального управління та регіональної політики.*
2. *Особливості територіальної організації влади та регіональної політики в зарубіжних країнах.*
3. *Україна в міжрегіональному співробітництві.*

Методичні рекомендації.

Під час вивчення **першого питання** зверніть увагу на діалектичний взаємозв'язок двох сучасних тенденцій у розвитку цивілізації – глобалізації та регіоналізації. Їхні взаємовплив та взаємообумовленість були концептуалізовані політичною наукою поняттям «глокалізація». У країнах, які вже відчули цей взаємозв'язок на власній практиці, розпочали активну діяльність організації, що опікуються узгодженням стратегій розвитку різних регіонів та їхніх громад. У Європі такими організаціями є Асамблея європейський регіонів та Конгрес місцевих і регіональних влад в Європі. Уважно проаналізуйте зміст «Декларації регіоналізму в Європі». На окрему вашу увагу заслуговують механізми транскордонного співробітництва в Європейському Союзі та на його східних кордонах.

У **другому питанні** уважно проаналізуйте особливості основних моделей територіальної організації влади та регіональної політики в зарубіжних країнах: англо-американської, французької, німецької. Сполученням елементів яких моделей є, на вашу думку, модель регіонального управління в Україні?

Третє питання плану передбачає знайомство із досвідом участі України у формах транскордонного співробітництва з країнами ЄС та Східної Європи. Уважно дослідити досвід функціонування європейських регіонів, в структурі яких представлені відповідні адміністративно-територіальні одиниці України. Вашої оцінки потребує ефективність діяльності структур транскордонного співробітництва в межах існуючих єврорегіонів.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Чим пояснюється посилення уваги європейських країн до співробітництва на регіональному рівні?*

2. *Охарактеризуйте структуру Асамблеї європейських регіонів. Які функції вона виконує?*
3. *Дайте характеристику законодавчій базі України, створеній для вирішення регіональних проблем.*
4. *Які повноваження мають органи місцевого самоврядування у вирішенні проблем територіальних громад?*
5. *Чи завжди розширення повноважень регіонів пов'язано з федералізацією країни?*

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Розширення повноважень представництва регіональних інтересів в країнах Західної Європи: друга половина 1990-х рр. – початок 2000-х рр.*
2. *Регіоналізм в Європі та його вплив на політичне життя країн-членів.*
3. *Законодавство України про права місцевого самоврядування у вирішенні проблем територіальних громад.*
4. *Транскордонне співробітництво в Східній Європі: проблеми та перспективи.*
5. *Феномен «глокалізації»: теоретичний вимір, практичні прояви.*

Тема IV. Політичні інститути регіональної участі та регіонального представництва.

План:

1. *Регіональний бікамералізм.*
2. *Регіональне представництво в однопалатних парламентах.*
3. *Регіональна участь в структурах виконавчої влади.*

Методичні рекомендації.

Розпочинаючи розгляд **першого питання**, запам'ятайте, що зростання претензій регіональних спільнот на представництво власних інтересів на загальнонаціональному рівні призвело до створення декількох моделей такого представництва. Як про це свідчить практика країн «консолідованої демократії», саме в парламентах відбувається найбільш ефективна

інституціалізація регіональної участі. В першому питанні вам слід проаналізувати позитиви та недоліки представництва регіональних інтересів в бікамеральних парламентських структурах. Уважно проаналізуйте принципи створення та функціонуванні «регіональних» палат представницьких структур: пропорційності, рівності, справедливості. Зверніть увагу на спосіб легітимації «регіональної» палати.

Під час вивчення матеріалу **другого питання** ви повинні запам'ятати, що ефективність представництва регіональних інтересів у структурах однопалатних парламентів безпосередньо залежить від специфіки виборчих систем, які використовуються як засіб комплектації індивідуального складу депутатського корпусу. В зв'язку з цим проаналізуйте позитивні та негативні риси мажоритарної, пропорційної та змішаної систем виборів народних депутатів.

У **третьому питанні** об'єктом вашого аналізу повинні стати труднощі представництва регіональних інтересів у структурах виконавчої гілки державної влади. Зверніть увагу також і на проблеми забезпечення балансу в регіональній політиці уряду, зв'язків із регіональними лобістами тощо.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Чи завжди наявність двопалатного парламенту означає федеральний устрій країни?*
2. *Наведіть приклади позитивного вирішення проблем регіонального сепаратизму шляхом запровадження системи бікамералізму.*
3. *Охарактеризуйте специфіку представництва регіональних інтересів в межах однопалатних парламентів.*
4. *Яка виборча система є найбільш ефективною для представництва регіональних інтересів у Верховній Раді України? Обґрунтуйте свою позицію.*
5. *Назвіть основні труднощі, які виникають на шляху представництва регіональних інтересів у виконавчій гілці державної влади.*

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Представництво регіональних інтересів у парламентських структурах: світовий досвід.*
2. *Конкурентна взаємодія регіональних спільнот в політичних процесах: модель консоціативної демократії.*
3. *Регіональні лобі як суб'єкти політики: засоби агрегації та артикуляції інтересів.*
4. *Специфіка взаємовідносин «центр - периферія» в країнах Східної Європи: сценарії розв'язання суперечок.*
5. *Україна між унітаризмом та федералізацією: вибір шляхів розвитку.*

Тема V. Міждержавне регіональне співробітництво України.

План:

1. *Посилення процесів регіоналізації в Причорномор'ї. Діяльність ОЧЕС та ГУАМ. «Зернова угода» та питання безпеки в регіоні Чорного моря в умовах російсько-української війни.*
2. *Вільні економічні зони та їхня роль у вирішенні регіональних проблем.*

Методичні рекомендації.

Перше питання плану передбачає звернення вашої уваги на причини, що змушують держави причорноморського регіону поєднувати свої зусилля у вирішенні актуальних проблем соціально-економічного, культурного та політичного розвитку. Двома найбільш помітними формами організаційної взаємодії в циркумпонтійському регіоні є ОЧЕС та ГУАМ. Вам слід уважно ознайомитися із програмовими документами обох організацій, з'ясувати основні завдання та напрямки їхньої діяльності, виявити функціональне навантаження складових елементів структури даних організацій тощо. Проаналізуйте ефективність проектів, реалізованих в межах організаційного співробітництва країн – учасниць ОЧЕС та ГУАМ. Назвіть політичні та геополітичні складові діяльності цих організацій.

У **другому питанні** плану вам слід звернутися, перш за все, до вивчення вітчизняної законодавчої бази створення та функціонування вільних економічних зон на території України. Йдеться, перш за все, про *Закон України «Про загальні принципи створення спеціальних (вільних) зон»* 1992 р. Для оцінки ефективності діяльності ВЕЗ на території України рекомендується звернутися до офіційних статистичних даних а також провести порівняльний аналіз шляхів утворення та принципів

функціонування ВЕЗ в різних країнах світу (зокрема, в Китаї, Польщі, Мексиці тощо).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Розкрийте зміст та охарактеризуйте основні напрямки міждержавного співробітництва у Східній Європі на прикладі функціонування єврорегіону «Нижній Дунай».*
2. *Охарактеризуйте роль ОЧЕС у розвитку взаємовідносин країн причорноморського регіону.*
3. *Які труднощі та перспективи ви можете назвати у становленні та функціонуванні ГУАМу?*
4. *Наскільки дієвими механізмами у вирішенні регіональних проблем є вільні економічні зони та території пріоритетного розвитку? Обґрунтуйте свою позицію.*

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Українські єврорегіони: оцінка ефективності діяльності.*
2. *Участь України у процесах міжнародного співробітництва в регіоні Чорного моря (ОЧЕС).*
3. *Україна та ГУАМ: проблема визначення стратегії діяльності.*
4. *Регіональне співробітництво України з країнами Балтії (Балто-Чорноморське співробітництво).*

Модуль 2 «Західні та центральні регіони України»

Тема VI. Історичні особливості розвитку Закарпаття та Галичини. Сучасний розвиток регіонів.

План:

1. *Закарпаття: історичні особливості розвитку та сучасні етнополітичні проблеми.*
2. *Особливості розвитку Галичини. Роль регіону в національному відродженні українців.*

Методичні рекомендації.

Під час розгляду **першого питання** плану вам слід звернутися до вивчення історії формування складу етнічної структури регіону. Внаслідок складних міграційних, геополітичних, культурних та економічних процесів в регіоні співіснують українська, угорська, румунська та словацька етнічні громади. Характерною рисою політичного життя Закарпатського регіону є суспільно – політичний рух русинів, представники якого відстоюють необхідність надання Закарпаттю автономного статусу в складі України. Запам'ятайте, що у політичних процесах загальнонаціонального масштабу інтереси регіону представляє досить потужне лобі, яке спирається на власні економічні та політичні структури фірма (фірма «Барва», політична партія «Єдиний центр»).

Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

Вивчаючи матеріал **другого питання** зверніть особливу увагу на специфіку розгортання етнокультурних та політичних процесів в Галичині протягом ХІХ – ХХ ст. Внаслідок активної позиції української інтелігенції краю, регіон декілька разів перетворювався на центр відродження української державності. Досить напруженими протягом майже всього періоду до здобуття незалежності залишалися й відносини двох етнічних громад регіону – української та польської.

В межах сучасного адміністративно – територіального устрою України, регіон Галичини оформлений територією трьох областей – Львівської, Івано – Франківської та Тернопільської. Зверніть увагу на те, що, на відміну від Закарпаття, у Галичини немає власного регіонального лобі. Натомість політична структуризація населення регіону є досить помітною. Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Які історичні обставини обумовили особливості розвитку Закарпаття?*
2. *В чому полягає сутність проблеми «політичного русинства»?*
3. *Що ви знаєте про етнокультурний розвиток національних меншин сучасного Закарпаття?*
4. *В який спосіб розвивається міжнародне співробітництво Закарпаття?*

5. Під час характеристики Галицького регіону часто посилаються на особливості політичної культури та свідомості його населення. Чим можна пояснити ці особливості та в чому вони полягають?
6. Яку роль відігравав Галицький регіон в процесі відновлення української держави?
7. Як Ви можете охарактеризувати ступінь політичної мобілізації регіональної спільноти Галичини?

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. Транскордонне співробітництво у Закарпатті як засіб вирішення соціо-гуманітарних проблем регіону.
2. Русинська проблема в Закарпатті: наукові інтерпретації та практичний прояв.
3. Електоральна географія регіону Закарпаття: чинники, еволюція, сучасний стан.
4. Електоральна географія регіону Галичини: чинники, еволюція, сучасний стан.
5. Соціально-економічні та політичні проблеми розвитку Західного регіону України.
6. Україно-польські відносини в Галичині: історія та сучасність.

Тема VII. Волинь та Буковина у регіональній структурі України.

План:

1. Історичні особливості розвитку Північної Буковини. Сучасні етнополітичні та етнокультурні проблеми регіону.
2. Етнонаціональні, економічні та політичні процеси у Волинському регіоні: історія та сучасність.

Методичні рекомендації.

Своє вивчення матеріалу **першого питання** ви повинні розпочати із визначення історичних кордонів регіону Північної Буковини. Північна Буковина – це історичний регіон між середнім Дністром та хребтом Карпат в течії р. Прут та р. Серет на кордоні румунської та української етнічних територій. Цілісний історичний регіон розділений політичними кордонами на

Південну (румунську) та Північну (українську) Буковину. В межах сучасного адміністративно-територіального устрою України, Північна Буковина обмежена кордонами Чернівецької області. Внаслідок складних геополітичних процесів середини ХХ століття, в регіоні склалися досить складні відносини між румунською та українською етнічними громадами. Суперечливими з кроками з боку Румунії є процес неофіційної видачі її паспортів громадянам України, що проживають в зазначеному регіоні.

Процеси транскордонного співробітництва на території Північної Буковини можна дослідити на прикладі діяльності європейського регіону «Верхній Прут».

Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

Вивчаючи матеріал **другого питання** зверніть увагу на те, що історичні кордони Волинського регіону не збігаються із сучасними адміністративними кордонами України. Волинь – історичний регіон в північно – західній частині України між Поліссям на півночі та Поділлям на півдні, р. Буг на заході та верхів'ями річок Тетерів і Уж на сході. Сучасна Волинь посідає Волинську, Рівненську, Житомирську, північ Тернопільської та Хмельницької областей, а також східну частину Люблінського воєводства в Польщі.

Так само, як і у Галичини, Волинський регіон не має власного регіонального лобі. Інтересами населення регіону опікуються загальнонаціональні політичні партії переважно націонал – демократичного спрямування. Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

Досвід транскордонного співробітництва регіону можна вивчити на прикладі функціонування європейського регіону «Буг».

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Які сучасні соціально-економічні та політичні проблеми розвитку Волині ви можете назвати?*
2. *Дайте характеристику етнічному складу населення Волинського регіону.*
3. *Чим характеризується специфіка електоральних симпатій населення Волині?*
4. *Як ви оцінюєте ефективність участі Волинського регіону у структурах транскордонного співробітництва?*

5. *Як ви можете охарактеризувати діяльність румунської діаспори Північної Буковини в контексті україно – румунських відносин?*
6. *Назвіть найбільш актуальні проблеми сучасного розвитку регіону Північної Буковини.*

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Транскордонне співробітництво Волинського регіону: проблеми та перспективи.*
2. *Україно-польські взаємовідносини на теренах Волині: історія та сучасний стан.*
3. *Україно – румунські відносини та проблема подвійного громадянства: буковинські реалії.*
4. *Етнокультурне життя багатонаціонального регіону Північна Буковина: основні тенденції.*
5. *Еволюція електоральних симпатій населення Волині та Північної Буковини.*

Тема VIII. Центральний регіон України.

План:

1. *Сучасний соціально-економічний та політичний розвиток Полтавської області.*
2. *Черкащина у регіональній структурі України.*
3. *Актуальні проблеми розвитку Кіровоградської області.*

Методичні рекомендації.

Під час розгляду **першого** питання запам'ятайте, що Полтавська область — адміністративно-територіальна одиниця України, утворена 22 вересня 1937 року. Розташована у середній частині Лівобережної України. Більша частина області лежить у межах Придніпровської низовини. На півночі межує з Чернігівською та Сумською, на сході з Харківською, на півдні з Дніпропетровською та Кіровоградською, на заході з Київською та Черкаською областями України. За кількістю населення Полтавщина займає 11 місце серед областей України, на її території проживає близько 1500 тис. чоловік. Національний склад населення однорідний, українців близько 90%.

Густота населення 60 чоловік на кв.км. Приблизно 1000 тис. чоловік населення області це жителі міст. Зверніть увагу на актуальні соціально-економічні та культурні проблеми населення області.

У **другому питанні** плану вам слід розглянути сучасний розвиток Черкаської області. Черкаська область — адміністративно-територіальна одиниця України, розташована у центральній лісостеповій частині країни по обидва берега середньої течії Дніпра та Південного Бугу. Область на півночі межує з Київською, на півдні з Кіровоградською, на сході з Полтавською та з Вінницькою областю на заході. На Черкащині проживають особи 130 етносів. Переважають українці (понад 90%) і росіяни (біля 8%). В інформаційному просторі Черкащини друковані засоби масової інформації станом на 1 квітня 2005 року представлені 303 виданнями.

Третє питання плану передбачає звернення вашої уваги на особливості сучасного розвитку Кіровоградської області, як складової частини Центрального регіону України. Кіровоградська область — адміністративно-територіальна одиниця України. Утворена 10 січня 1939 року. Розташована у центрі України, у межиріччі Дніпра і Південного Бугу. Практично вся територія області розташована на правому березі Дніпра. На півночі межує з Черкаською, на північному сході з Полтавською, на сході та південному сході з Дніпропетровською, на півдні з Миколаївською та Одеською, на заході з Вінницькою областями України. Особливістю національного складу населення області є його багатонаціональність, на території області проживають представники 98 національностей і народностей. В даний час чисельність всіх з них, за винятком циган і вірмен (за рахунок імміграції), скорочується. За переписом 2001 року: українці (90,1 %) (1.015 тис. чоловік), росіяни (7,5 %) (84 тис. осіб), молдовани, білоруси, вірмени, болгары, євреї, цигани, корейці та інші (2,4 %). Кількість міського населення становить 682 тис. осіб, або 60,2 %, сільського — 451,1 тис. осіб, або 39,8 %.

Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Які сучасні області України входять до її Центрального регіону?*
2. *Як ви можете охарактеризувати структуру економіки Центрального регіону України?*
3. *Чи відбулася еволюція електоральних симпатій населення Центрального регіону у період, починаючи із 1991 року і до сьогодні?*
4. *Чи існують лобістські структури Центрального регіону України?*

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Сучасні соціально-економічні та політичні проблеми розвитку Центрального регіону України.*
2. *Еволюція політичних симпатій населення Центрального регіону України.*
3. *Центральний регіон України: проблеми адміністративно-територіального реформування.*

Модуль 3 «Південні та Східні регіони України»

Тема ІХ. Поділля та Південь України. Економічні та геополітичні чинники розвитку регіону.

План:

1. *Політико-економічні та етнокультурні процеси в регіоні Поділля: ретроспектива та сучасність.*
2. *Південь України: історія колонізації та сучасні економічні, політичні та геополітичні умови розвитку.*

Методичні рекомендації.

Перше питання плану передбачає, передусім визначення географічних кордонів регіону Поділля. Традиційно, межами Подільського регіону вважаються західна частина лісостепової України між басейном Південного Бугу та лівим берегом р. Дністер. У сучасній Україні Поділля охоплює всю Хмельницьку та Вінницьку області, північ Одеської, а також невеликі райони Львівської та Івано – Франківської областей. Поряд із українцями (які складають більшість населення регіону), помітними етнічними громадами Поділля є поляки та росіяни.

Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

Починаючи свій розгляд матеріалу **другого питання** плану, запам'ятайте, що Південь України умовно складається із трьох сучасних областей України – Одеської, Миколаївської та Херсонської. За окремими класифікаціями до «Великого Півдня України» іноді зараховують і окремі райони Запорізької області. Всі ці території не входять до складу етнічних українських земель. Вони біли колонізовані українцями та іншими етнічними колективами протягом XVIII – п. XIX ст. Географічними кордонами регіону вважаються границя степу та лісостепу на півночі та узбережжя Чорного моря на півдні. Природних кордонів на заході та сході регіон не має. Саме ця обставина й обумовила приналежність Півдня України до «Великого Євразійського міграційного коридору». Згадані історичні, географічні та етнокультурні особливості надалі регіону особливого геополітичного та стратегічного значення для України.

Регіональна еліта Півдня не виступає в ролі єдиного лобіста інтересів населення, обираючи для себе шлях інкорпорації у загальноукраїнські політичні проекти. Поряд із цим на муніципальному рівні на початку незалежного існування України тут спостерігався поміркований варіант регіоналізму у. Найбільш помітним прикладом цього слід вважати заклик окремих політичних лідерів м. Одеси надати їй статусу «міста республіканського значення». Досить нетривалим був і рух «новоросів».

На теренах Одещини функціонує європейський регіон «Нижній Дунай».

Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. Назвіть історичні кордони регіону Поділля. Які етапи історичного розвитку цього регіону ви знаєте?
2. Охарактеризуйте сучасний етнонаціональний склад населення Поділля.
3. Назвіть найбільш характерні риси електоральних симпатій населення Подільського регіону.
4. Які області сучасної України доцільно включати в регіон «Великого Півдня». Обґрунтуйте свою позицію.
5. Чому, на ваш погляд, Одеський регіон має особливий статус в системі геополітичних інтересів України.
6. Дайте характеристику еволюції електоральних симпатій населення Південного регіону України протягом її незалежного існування.

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Основні етапи історичного розвитку регіону Поділля.*
2. *Електоральна географія Поділля: еволюція симпатій виборців.*
3. *Етнополітичний розвиток національних громад Одещини на сучасному етапі.*
4. *Діяльність єврорегіону «Нижній Дунай»: проблеми та перспективи.*
5. *Південь України у геополітичних процесах циркумпонтійського регіону.*

Тема X. Схід України (Донбас, Слобожанщина). Сучасні політичні та культурні процеси в регіоні.

План:

1. *Придніпровський регіон в політичному житті сучасної України.*
2. *Етнічний та політичний розвиток Донбасу.*
3. *Політико-економічний та культурний розвиток Слобідської України.*

Методичні рекомендації.

Характеризуючи Придніпровський регіон, в межах **першого питання** плану, ви повинні запам'ятати, що до складу цієї частини України слід відносити не лише Дніпропетровську, але й тісно пов'язану з нею Запорізьку область. Загалом, Придніпровський регіон посідає 10% території сучасної України, ту проживає 12% її населення, рівень урбанізації сягає 83%. З такими показниками не може бути порівняний жоден регіон країни. Економічний потенціал Придніпров'я посідає друге місце після Донбасу в загальній структурі економічної потужності країни. Основу його економіки складають чорна та цвітна металургія, машинобудування, електроенергетика. Є підприємства ВПК.

За роки незалежного існування України регіон сформував власне регіональне лобі, представлене такими відомими прізвищами, як Л.Д.Кучма, Ю.В.Тимошенко, П.І.Лазаренко та ін.. Економічне життя регіону контролює ФПГ «Приват».

Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

Розглядаючи сучасний соціо-економічний, політичний та етнокультурний розвиток Донбасу у **другому питанні** плану, зверніть увагу на те, що регіон включає в себе територію східної частини Дніпропетровської, Донецьку та Луганську області. Етнічний склад населення характеризується переважанням українців. В Донецькій області вони складають 56,9% населення, в Луганській 58%. Відсоток росіян у складі населення представлений 38,2 та 39% відповідно. Донбас – місце зосередження великої етнічної громади поволжських татар – 73 тис. осіб.

У регіоні зосереджено 26,5% всіх промислово-виробничих фондів країни. Лише Донецька область дає 20% ВВП країни, 58% вугілля, 49% електроенергії, 45% сталі та чавуна.

Донецький регіон постав основою для цілого ряду впливових політичних партій сучасної України – КПУ, Партії регіонів України тощо. Економічне життя регіону контролюється двома ФПГ: «СКМ» (Р.Ахметов) та «Індустріальний Союз Донбасу» (С. Тарута).

Зверніть увагу на електоральну географію регіону під час різних виборчих кампаній.

У **третьому питанні** плану зверніть увагу, перш за все, на територіальну локалізацію регіону Слобожанщини. Історична Слобідська Україна посідає територію в північно-східній частині України, охоплюючи Харківщину, Донеччину по р. Бахмут, Луганщину по р. Айдар, Сумщину по р. Сейм, Воронижчину по правобережжю Дону. Етнічний склад населення регіону характеризується переважанням українців. Етнічних росіян тут не більше 25% населення. Становлення «харківської» ФПГ як політичної сили, яка претендує на власну суб'єктність у загальнонаціональних процесах, слід відносити лише до 2003 р.

Як форма транскордонного співробітництва до початку російської агресії проти України на території регіону функціонував єврорегіон «Слобожанщина».

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Дайте характеристику суспільно – політичного життя сучасної Харківщини.*
2. *Що ви знаєте про співвідношення політичних сил в Донбасі напередодні російської агресії проти України?*
3. *Які основні завдання повоєнного відновлення Донбасу Ви можете назвати?*

4. *Як ви можете охарактеризувати суспільно-політичний та економічний вплив Придніпровського регіону на сучасний розвиток України?*
5. *Охарактеризуйте еволюцію електоральних симпатій населення Сходу України впродовж її незалежного існування.*

Форма самостійної роботи – написання рефератів на запропоновану тематику:

1. *Дніпропетровський регіон у процесах політичного розвитку незалежної України.*
2. *Донецьке регіональне лобі: шлях до влади.*
3. *Еволюція політичних симпатій населення Слобожанщини протягом незалежного існування України.*
4. *Міжетнічні та міжконфесійні відносини на Сході України.*
5. *Повоєнне відновлення та реінтеграція регіону: основні завдання та сценарії здійснення.*

Тема XI. Автономна Республіка Крим.

План:

1. *Основні історичні етапи розвитку Кримського регіону.*
2. *Повоєнне відновлення та реінтеграція регіону: основні завдання та сценарії здійснення.*

Методичні рекомендації.

У першому питанні плану вам слід вивчити складні процеси формування сучасного етнічного складу населення регіону. На особливу вашу увагу заслуговують питання змін політичного статусу Криму під час розпаду СРСР та перших років суверенізації України.

Під час розгляду матеріалу другого питання плану вам слід зосередитися на виявленні причин кримського регіоналізму як політичного феномену. Особливої уваги заслуговує проблематика повоєнного відновлення та реінтеграція регіону з урахуванням етнонаціональних, геополітичних та безпекових реалій.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ:

1. *Охарактеризуйте історичні особливості розвитку Криму. Яким чином етнонаціональна структура регіону впливала на політичне життя Автономії?*
2. *Яке співвідношення повноважень центру та регіону закріплює Конституція АРК?*
3. *В чому полягає сутність проблеми кримськотатарського народу. Які шляхи її розв'язання ви можете назвати?*
4. *Які сценарії повоєнного відновлення та реінтеграція регіону з урахуванням етнонаціональних, геополітичних та безпекових реалій Ви можете назвати?*

Питання для підсумкового контролю (Підсумкове заняття)

1. Поняття «регіон» та «регіоналізм». Регіоналізм як об'єкт політологічного дослідження.
2. Співвідношення тенденцій глобалізації та регіоналізації в розвитку сучасної цивілізації.
3. Історичні, політичні та етнокультурні передумови регіоналізму у в Україні.
4. Сутність, завдання та основні етапи проведення адміністративно – територіальної реформи в Україні.
5. Регіональна участь та регіональне представництво: інституційний вимір.
6. Вільні економічні зони та території пріоритетного розвитку як механізми вирішення соціально-економічних проблем регіонів.
7. тенденції централізації та децентралізації в державній політиці управління регіональним розвитком: світовий досвід, українські реалії.
8. Особливості міждержавного співробітництва в регіоні Чорного моря: організаційний вимір.
9. Південь України у геополітичних процесах циркумпонтійської зони.
10. Транскордонне співробітництво як засіб розв'язання проблем регіонального розвитку: законодавча база, практичний досвід.
11. Моделі організації державної політики управління регіональним розвитком: досвід для України.
12. Правові засади діяльності та організаційна структура Асамблеї європейських регіонів та Конгресу місцевих та регіональних влад Європи.
13. Історичні особливості розвитку Закарпаття та Галичини. Русинська проблема.
14. Етнополітичні та соціокультурні процеси в Північній Буковині в контексті україно – румунських відносин.
15. Роль Західного регіону в загальноукраїнському національному відродженні.
16. Волинь у процесах міждержавного співробітництва України.
17. Малі етнографічні групи Західного регіону України: проблеми ідентичності та соціокультурного розвитку.
18. Електоральна географія регіонів України: чинники формування та основні етапи еволюції.
19. Регіональне лобі в політичних процесах сучасної України.
20. Схід України: сучасний стан соціально – економічного та політичного розвитку.

Рекомендована література для вивчення дисципліни

Базова

1. Вишняк О. Регіональні моделі масової історичної свідомості в соціологічному вимірі //Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2016. – №2. – С.39 – 62.
2. Гентшель Г., Целер Я.-П. Мови і коди в центральних регіонах України: думки та атитюди //Соціологія: теорія, методи, маркетинг. - 2017. - №1. - С.103 — 127.
3. Гринашук І.І. Розвиток фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці як чинник її фінансової безпеки //http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_29/10giiafe.pdf
4. Загальнонаціональна та регіональна ідентичність громадян України у зв'язку з подіями на Донбасі в 2014 – 2016 роках. Аналітична доповідь URLhttp://www.niss.gov.ua/articles/2224/
5. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Закон України «Про співробітництво територіальних громад». Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
7. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
8. Конституція Автономної Республіки Крим Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/350-14#Text>
9. Конституція України. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- 10.Кармазіна М. Політичні ідентичності в сучасній Україні: міська громада Донецька. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України – 2016, 232 с.
- 11.Кривицька О.В. Демаркаційні лінії в етнополітичному просторі України [монографія] / О.В. Кривицька. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. – 328 с.
- 12.Мосора М.А. Особливості сепаратизму в Європейському Союзі у контексті концепції “Європи Регіонів” //Прикарпатський вісник НТШ. Сер. Думка. – 2017. – №5/6. – С.148 – 158.
- 13.Панчук М., Євтух В., Войналович В., Котигоренко В., Калакура О., Кочан Н.,Макаренко Н., Горбань Т., Ляшенко О., Ковач Л. Етнополітичні процеси

- в Україні: регіональні особливості: [Монографія] – К.: Інститут політичних та етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України, 2011. – 396 с.
14. Пахоменко С. Фактор ідентичності в українській кризі: приклад Донбасу / С. Пахоменко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія, 2015. – Вип. 12. – С. 246 – 253.
 15. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
 16. Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання в контекстах політики громадянської консолідації української нації / Аналітична доповідь. – К.: ППІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. – 160 с.
 17. Телюк І. «Держава» і «державність»: до проблеми теоретико-правового та історико-правового змісту понять в контексті українського (національного) державотворення // Вісник національного університету «Львівська політехніка». Серія Юридичні наук. – 2021. – №1. – С. 17 – 28.
 18. Томашевська Є.І. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин: досвід ратифікації в Україні // Політикус. – 2021. Вип 2. – С.155 – 160.
 19. Узун Ю.В. Управління міграційними процесами: глобальні та регіональні тенденції // Політикус. – 2019. Вип 2. – С.56 – 65.
 20. Указ Президента України «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=810%2F98>

Допоміжна

1. Агапов В.Л. Національно – демократичний та шахтарський рухи на Донеччині в 1989 – 1991 рр.: досвід взаємодії // Інтелігенція і влада. – 2002. – Вип.1. – Ч.1. – С.4 – 9.
2. Адміністративно-територіальний устрій України: Проблемні питання та можливі шляхи їх вирішення: [Монографія] / С.О. Сивоконь, В.А. Яцюк, А.П. Заєць та ін.; під заг. ред. В.Г. Яцуби; Секретаріат Кабінету Міністрів України. – К.: Б.в., 2003. – 322 с.
3. Аніщук В.В., Аніщук Н.В. Гендерна політика ОЧЕС // Актуальні проблеми політики. – 2004. – Вип.19. – С.81 – 88.
4. Анцупова Т.О. Субрегіональне співробітництво причорноморських держав у сфері захисту прав людини // Актуальні проблеми політики. – 2001. – Вип.12. – С.143 – 148.

5. Бурденко О.М. Мета, напрямки та завдання регіональної політики в Україні (на матеріалах Одеської області) //Актуальні проблеми політики. – 2001. – Вип.12. – С.669 – 675.
6. Велігодський В.М. Національний чинник у розбудові автономії в Криму (1991 – 1997 рр.) // http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npifznu/2004_18/18/veligodskiy.pdf
7. Гафаров Э. На рубеже веков (социально – экономические проблемы обустройства и адаптации крымскотатарского народа в АРК) – Симферополь: Издательский дом Аменна, 2001. – 224 с.
8. Голибард Є. По-сусідськи. Польський вектор. – К.: Пульсари, 2004. – 432 с.
9. Гон М.М. Соціо-етнічний конфлікт на західноукраїнських землях у складі Польщі: модернізаційний чинник //Політологічний вісник. – 2004. - №16. – С.18 – 27.
- 10.Гусєва О. М. Стан зовнішньоторговельних зв'язків Волинської області з країнами Європейського Союзу // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 12–13 жовт. 2006 р.– Луцьк: РВВ “Вежа”Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006.– С. 144–147.
- 11.Демченко О.Ф. Процеси інтеграції сучасного світу //Політологічний вісник. – 2004. - №16. – С.184 – 194.
- 12.Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів, 2000 . – С. 278-295.
- 13.Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети. - К.: Наук. думка, 2006. - 511 с.
- 14.Дугінець Г.В. Переваги та недоліки євроінтеграції для Дніпропетровського регіону в контексті створення зони вільної торгівлі з ЄС //http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_14/dugines.pdf
- 15.Єврорегіон “Буг”: концепція та стратегія розвитку / За ред. Б. П. Клімчука, Н. П. Луцишин, П. В. Луцишина– Луцьк: Ред.-вид. відд. Волин.держ. ун-ту “Вежа”, 2002.– 416 с.
- 16.Зварич І.Т. Етнополітика в Україні: регіональний контекст. – К.: Дельта, 2009. – 317 с.
- 17.Касперович П.М, Касперович В.М. Іслам в Донецькому регіоні: до історіографії питання (1990 – 2007 рр.) // http://www.nbuu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Nrs/2008_2/NRS_2008_2/01/00_Kasperovich.pdf
- 18.Ковальчук А.С. Географія релігії в Україні. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 308с.

- 19.Ковач Л.Л. Мовно – освітня ситуація в Автономній Республіці Крим: тенденції останніх років // http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npifznu/2010_XXVIII/kovach.pdf
- 20.Кузишин А. Соціально-політичні передумови характеристики виборчого процесу в областях подільського регіону // <http://ukr-tur.narod.ru/personalii/ukrgeo/k/kuzyshyn/web/socpolpod/socpolpod.htm>
- 21.Кузишин А.В. Територіальні відміни електоральних уподобань населення подільських областей // Наукові записки. Серія: Географія. – Тернопіль, 2002. - № 2– С. 178 – 180.
- 22.Максакова Р.М. Верховна Рада Автономної Республіки Крим: проблема взаємовідносин з Верховною Радою України, визначення місця в системі органів влади та строку повноважень // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvamu_pr/2010_1/3.pdf
- 23.Нагорна Л.П. Регіональна ідентичність: український контекст. – К.: ІПіЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. – 405 с.
- 24.Покажчик історичних осіб і назв // Лучкай М. Історія карпатських русинів. - Т. III. -Ужгород, 2002. - С. 283-301; Т.IV. - Ужгород, 2003. - С. 298-308; ТУ. - Ужгород, 2004. -С. 221-231.
- 25.Політичне життя Донбасу // <http://donbass.ua/tags/politics.html>
- 26.Понедельнік Л.А. Польська культура на Волині у міжвоєнний період (1921 – 1939 рр.) //Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. – 2007. - №1 // http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvnu/istor/2007_1/1/12.pdf
- 27.Реутов В.Є. Регіональний вимір структурних зрушень в економіці України // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr/ep/2010_2/files/EC210_37.pdf
- 28.Тітова Н. Польське та українське населення Поділля 1920 – 1930-х років: проблеми міжнаціонального співіснування // Український історичний збірник, Вип. 11, 2008 // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Uiz/2008_11/23.pdf
- 29.Халімон О.П. Фактори сприяння зростанню рівня ксенофобії в Автономній Республіці Крим: загальноукраїнський контекст // http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DUTP/2009_2/doc_pdf/Khalimon.pdf
- 30.Царенко С. Формування великого Поділля: три джерела і три складові історії розселення // http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/Spdr/2008_5/PDF%5CSP-5_2008_p-332-348_Tsarenko.pdf
- 31.Шаблій О.І. Електоральна географія /Соціально-економічна географія України. – Львів: Світ, 2000. – С. 116-132.

Інформаційні ресурси

1. Assembly of European Regions // <http://www.aer.eu/>
2. Високий замок. Всеукраїнська газета // <http://www.wz.lviv.ua/>
3. ГУАМ. Офіційний сайт // <http://guam-organization.org/>
4. Державна комісія з проведення в Україні адміністративної реформи. Концепція адміністративної реформи в Україні // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=810%2F98>
5. Дніпропетровська область. Офіційний веб-сайт Дніпропетровської обласної державної адміністрації // [http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/\(DOCWEB\)/F14DC6E47A47122AC225717F002F6828?OpenDocument](http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/(DOCWEB)/F14DC6E47A47122AC225717F002F6828?OpenDocument)
6. Єврорегіон «Нижній Дунай» // http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=72697667&cat_id=63049669
7. Єврорегіон «Слобожанщина» // <http://www.euroregion.ru/>
8. Закарпаття он-лайн // <http://zakarpatya.net.ua/Politics/>
9. Кам'янець – Подільський он-лайн // http://info.kp.km.ua/component/option,com_customproperties/task,tag/tagId,42/Itemid,95/lang,uk/
10. Кіровоградська обласна рада. Офіційний сайт // <http://www.oblrada.kirovograd.ua/>
11. Конгрес місцевих та регіональних влад Європи // <http://www.coe.int/t/r/clrae/>
12. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій. Офіційний сайт. – Режим доступу до ресурсу: <https://minre.gov.ua/>
13. Міністерство з розвитку громад та територій України. Офіційний сайт. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.minregion.gov.ua/about/>
14. Новини Буковини. Press.cv.ua // <http://www.press.cv.ua/#/>
15. Новини Закарпаття // <http://www.mukachevo.net/ua/>
16. Офіційний сайт Волинської обласної державної адміністрації // <http://www.odalutsk.ua/struct.php>
17. Полтавська обласна рада. Офіційний сайт // <http://www.oblrada.pl.ua/>
18. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text>
19. Центральна виборча комісія. Офіційний веб-сервер // <http://www.cvk.gov.ua/drv/vv/poltavska.php>
20. Черкаська обласна рада. Офіційний сайт // <http://www.oblrada.pl.ua/>
21. Чернівецька обласна рада. Офіційний сайт // <http://oblrada.cv.ua/>

Форми контролю і методи оцінювання

(у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Застосовано два види контролю: поточний та підсумковий контроль.

Методи поточного контролю: усне опитування, оцінювання реферативних доповідей.

Підсумковий контроль – іспит

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно	здобувач у повному обсязі володіє навчальним матеріалом на підставі наданої викладачем літератури; вільно та аргументовано викладає вивчений матеріал під час усних виступів та письмових відповідей; повністю розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому додаткову літературу; висловлює свої думки щодо актуальних проблем регіоналізму та регіоналізації, робить висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки. Здобувач проявляє креативний підхід до виконання індивідуальних завдань та самостійної роботи; проводить аналіз та порівняння вивченого матеріалу.	творчо розкриває сутність практичних питань під час семінарського заняття, використовуючи додаткову літературу; використовує теоретичні знання при виконання індивідуальної та самостійної роботи; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.
Добре	добре володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; вільно використовує категоріальний апарат дисципліни; при представленні деяких питань не вистачає аргументації відповіді та застосування додаткової, самостійно вивченої інформації; допускаються при цьому окремі дрібні неточності.	правильно відповів на більшість запитань від викладача; виконав всі індивідуальні та самостійні завдання, але не достатньо повно їх розкрив та не використав додаткову літературу.

Задовільно	володіє навчальним матеріалом та категоріальним апаратом на початковому рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час відповідей та не надає аргументації щодо них.	має елементарні навички виконання завдання; правильно відповідає на половину запитань; виконав на достатньо примітивному рівні індивідуальні та самостійні завдання.
Незадовільно з можливістю повторного складання	студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; не володіє категоріальним апаратом; не може надати чітких відповідей та робити висновки.	не виконав індивідуального та самостійних завдань, але може дати відповідь на декілька питань для підсумкового контролю.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не володіє категоріальним апаратом та навчальним матеріалом	не виконав індивідуальне та самостійні завдання та не може дати відповідь на жодне питання з підсумкового контролю

Розподіл балів, які отримують студенти

Теми практичних занять	Кількість балів за вид роботи	Разом балів
Регіоналізм як політологічна проблема	0 – 5 (опитування, участь у дискусії)	0 – 5
Організаційно – правові аспекти регіонального управління та регіональної політики	0 – 5 (Реферативна робота, опитування, участь у дискусії)	0 – 5
Регіоналізм як глобальна проблема. Наростання процесів регіоналізації в Європі	0 – 5 (Реферативна робота, опитування)	0 – 5
Політичні інститути регіональної участі та регіонального представництва	0 – 5 (Реферативна робота, опитування, участь у дискусії)	0 – 5
Міждержавне регіональне співробітництво України	0 – 5 (Реферативна робота, опитування, участь у дискусії)	0 – 5
Історичні особливості розвитку Закарпаття та Галичини. Сучасний розвиток регіонів.	0 – 5 (Реферативна робота, опитування, участь у дискусії)	0 – 5
Волинь та Буковина у регіональній структурі України	0 – 5 (Реферативна робота, есе, опитування, участь у дискусії)	0 – 5
Центральний регіон України	0 – 5 (Реферативна робота, опитування, участь у дискусії)	0 – 5

Поділля та Південь України. Економічні та геополітичні чинники розвитку регіону	0 –5 (Реферативна робота, опитування, участь у дискусії)	0 – 5
Схід України (Донбас, Слобожанщина): сучасні політичні та культурні проблеми в регіоні	0 –5 (Реферативна робота, опитування, участь у дискусії)	0 – 5
	Всього за практичні заняття	50
	Підсумкове оцінювання	50
	Всього	100